

Sociālo partneru daudzveidīgo attiecību novērtēšana Eiropā. Kvantitatīvā analīze

Ievads

2016. gada pētījumā “Sociālo partneru attiecību galveno dimensiju kartēšana” sociālo partneru attiecības ir definētas kā “kolektīva un individuāla darbvietu un nodarbinātības pārvaldība”. Tajā tika izstrādāta konceptuālā struktūra sociālo partneru attiecību kartēšanai, nosakot četras galvenās dimensijas: sociālo partneru demokrātija, rūpniecības konkurētspēja, sociālais taisnīgums un darbvietu un nodarbinātības kvalitāte.

Tika veikts papildu pētījums, lai piemērotu konceptuālo struktūru valstu līmenī. Pētījuma ietvaros tika izstrādāts 45 rādītāju informācijas panelis, nodrošinot rīku valstu sociālo partneru attiecību sistēmu analīzei ES. Šī analīze liecina, ka informācijas panelis, kas spēj izmērīt un apkopot sociālo partneru faktiskās attiecības ES dalībvalstīs, ir vērtīgs rīks salīdzinošu pētījumu veikšanai un ir piemērots politikas veidotājiem, sociālajiem partneriem un ieinteresētajām personām ES un valstu līmenī.

Pētījumā tika konstatētas dažas tendences Eiropas sociālo partneru attiecību jomā, tostarp atšķirīgi modeļi valstīs, kuri ir norādīti literatūrā. Turklāt tajā tika apkopoti ekspertu iesaki par turpmāku konceptuālās pieejas izstrādi, rādītāju uzlabošanu un datu kopas izmantošanu, lai veicinātu darbvietu un nodarbinātības pārvaldību.

Šis pētījums izstrādāts, pamatojoties uz attiecīgajām diskusijām, un tam ir trīs galvenie uzdevumi:

- veikt informācijas paneļa kritisku pārskatīšanu, lai ciešāk saistītu rādītājus ar sociālajiem partneriem un procesiem (vienlaikus atzīstot, ka rūpniecības konkurētspēju, sociālo taisnīgumu un darbvietu un nodarbinātības kvalitāti ietekmē arī citi faktori),
- izstrādāt saliktu rādītāju kopumu, lai izmērītu valstu rezultātus četrās dimensijās un sistēmu kopumā,
- izstrādāt sociālo partneru attiecību sistēmu tipoloģiju, lai papildinātu jauno tendenču un izmaiņu modeļu analīzi par situāciju katrā valstī.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo Eurofound pētījumu šajā pētījumā lielāka uzmanība pievērsta sociālo partneru demokrātijai. Eurofound analītiskās pieejas ietvaros sociālo partneru demokrātija uzskatāma par sociālo partneru attiecību pamatdimensiju un ir vēlamākais darbvietu un nodarbinātības pārvaldības modelis. Līdz ar to šajā pētījumā ir sniegts literatūras pārskats par sociālo partneru demokrātiju, daudzveidību dažādās valstīs un izmaiņu modeļiem.

Galvenie metodoloģiskās pieejas aspekti ietver konceptuālo un statistisko kvalitātes kritēriju izmantošanu, lai uzlabotu esošos rādītājus, pamatojoties uz Eiropas Statistikas sistēmas (ESS) kvalitātes novērtēšanas un nodrošināšanas ietvarstruktūru un literatūru. Vēl viens svarīgs aspekts ir Kopīgās pētniecības padomes (KPP) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) izstrādātās metodikas izmantošana attiecībā uz saliktu rādītāju izveidošanu, nodrošinot, ka informācijas panelis un saliktie rādītāji atbilst Eurofound konceptuālajai struktūrai un datu raksturlielumiem.

Politikas konteksts

Politikas konteksts ietver 2008. gada ekonomikas krīzes ietekmi un tādu ES politikas iniciatīvu atjaunošanu, kuru mērķis ir atbalstīt konvergenci attiecībā uz labākiem dzīves un darba apstākļiem dalībvalstīs. Tāpat arī ir paredzēta lielāka sociālā dialoga nozīme ES un valstu līmenī.

Ekonomikas krīze nelabvēlīgi ietekmēja iekšzemes kopproduktu (IKP), nodarbinātību un sociālo taisnīgumu vairākās dalībvalstīs. Lai gan daudzās valstīs šajās jomās situācija ir uzlabojusies, joprojām pastāv ekonomiskās un sociālās atšķirības.

Kopš krīzes vairākās dalībvalstīs sociālo partneru attiecību sistēmas izjūt spiedienu, jo īpaši valdības iekļaušanās dēļ ārējās ietekmes rezultātā. Tā ietver saprašanās memorandus apmaiņā pret parādu dzēšanu un konkrētām valstīm paredzētus ieteikumus, ko izdevusi Komisija Eiropas pusgada ietvaros. Kopumā ārējā politiskā ietekme uz sociālo partneru attiecību iestādēm galvenokārt bija

vērsta uz valstīm, kurās bija vērojama salīdzinoši zemāka konkurētspēja. Līdz ar to daži pētnieki ir konstatējuši, ka krīze un politiskā reakcija ir padarījušas Eiropas sociālo partneru attiecības vēl sadrumstalotākas.

Vairākas Eiropas struktūras ir paidušas bažas par politikas reformu ietekmi uz valstu sociālo partneru attiecību sistēmām, sociālo partneru demokrātiju un ekonomisko nevienlīdzību dažādās valstīs. Tādēļ novērtējumu ietvaros ir veicināta un apstiprināta nozīmīgāka ES un valstu sociālo partneru loma Eiropas pusgada procesā. Turklāt ir konstatēts, ka pusgada politiskajās nostādnēs un vēstījumā arvien vairāk tiek uzsvērti sociālie mērķi.

Sociālā pieeja ir pastiprināta, izmantojot Eiropas sociālo tiesību pīlāru, — tika atjaunoti ES politikas pasākumi attiecībā uz augšupēju konverģenci dzīves un darba apstākļos. Pīlārā ir paredzēts, ka “sociālajam dialogam ir galvenā loma sociālo tiesību stiprināšanā un ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes veicināšanā”, radot pamatu sociālo partneru demokrātijas, izaugsmes un taisnīguma nodrošināšanai.

Galvenie konstatējumi

Saskaņā ar *Eurofound* analītisko shēmu, pētījums nodrošināja trīs papildu rīkus, lai izpētītu sociālo partneru attiecību dinamiku un salīdzinātu valstu sociālo partneru attiecību sistēmu izmaiņas:

- informācijas panelis ar rādītājiem, kuriem ir ciešāka saikne ar sociālajiem partneriem un procesiem vai kuri ir nozīmīgi to ietekmes novērtēšanai uz politikas veidošanu un rezultātiem sociālekonomiskajās jomās,
- saliktie rādītāji, lai izmēritu valstu rezultātus sociālo partneru attiecību jomā kopumā, četrās dimensijās un apakšdimensijās,
- sociālo partneru attiecību sistēmu tipoloģija, pamatojoties uz sociālo partneru demokrātijas rezultātiem un attiecīgajiem sociālo partneru demokrātijas raksturlielumiem.

Šajā pētījumā aprakstītie pierādījumi liecina, ka ir nepieciešama papildu analīze un uzraudzība, lai veicinātu kopīgu izpratni par pašreizējām problēmām un koordinētu stratēģijas risku pārvarēšanai. Sociālās un ekonomiskās nevienlīdzības ziņā pētījumā ir sniegti pierādījumi, ka notiek straujākas izmaiņas dažās valstu rūpnieciskajās sistēmās un nav skaidru augšupējās konverģences tendenču. Rūpniecības konkurētspējas un darbavietu un nodarbinātības kvalitātes attīstība notiek minētajā virzienā, tomēr pastāv atšķirīgas tendences sociālā taisnīguma jomā, savukārt sociālo partneru demokrātijā ir vērojamas nelabvēlīgas izmaiņas. Turklāt starpvalstu atšķirības kļūst izteiktākas, pastiprinot nevienlīdzību attiecībā uz sociālo partneru demokrātijas lomu darba tiesisko attiecību pārvaldībā.

Secinājumi

Eurofound analītiskās shēmas pamatprincips paredz, ka vēlamākā sociālo partneru attiecību stratēģija darba devējiem un darbiniekiem ir līdzsvarota un savstarpēji stiprinoša efektivitātes (rūpniecības konkurētspēja) un taisnīguma (sociālais taisnīgums un darbavietu un nodarbinātības kvalitāte) uzlabošana. Lai šāda stratēģija būtu efektīva, abām darba attiecību pusēm ir jāattīsta kolektīvā spēja ietekmēt lēmumu pieņemšanu (sociālo partneru demokrātija). Jaunu tendenču un straujāku izmaiņu modeļu kontekstā ir svarīga pieeja precīziem rīkiem, lai nodrošinātu iespēju analizēt, novērtēt un savstarpēji mācīties politikas veidotājiem un sociālajiem partneriem. Līdzsvarotas stratēģijas izveidei, kuras mērķis ir ilgtspējīga izaugsme un taisnīgums, ir nepieciešama visu ieinteresēto personu saskaņota darbība.

Šā pētījuma ietvaros izstrādātie rīki ir noderīgi valstu sociālo partneru attiecību sistēmu analīzei. To efektivitāti saistībā ar pašreizējo tendenču un problēmu izpratni var pārbaudīt tikai tad, ja tie tiks izmantoti turpmākajās diskusijās starp ieinteresētajām personām ES un valstu līmenī.

Papildu informācija

Ziņojums “Sociālo partneru daudzveidīgo attiecību novērtēšana Eiropā. Kvantitatīvā analīze” ir pieejams <https://eurofound.link/ef18033>

Izpētes vadītājs: *Christian Welz*

information@eurofound.europa.eu